
Trenger vi fremdeles pride?

LEDER

MARI BJØRKMAN

mari.bjrkman@gmail.com

Mari Bjørkman er ph.d., spesialist i allmennmedisin og fastlege ved Rosenhoff Legegruppe, Oslo. Hun er leder i Norsk forening for allmennmedisins faggruppe for LHBT-helse.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Prideparaden feier gjennom gatene (i år digitalt), det er jubel og fest. Er aksept og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner oppnådd, eller har vi fremdeles et stykke å gå?

Mye er oppnådd gjennom de siste 70 årene med homopolitisk kamp i Norge: Homofile og lesbiske begynte å organisere seg i 1950. I 1972 ble straffeloven mot homoseksualitet opphevet, og i 1982 ble homofili fjernet som sykdomsdiagnose. I 1993 fikk lesbiske og homofile par rett til å inngå registrert partnerskap og i 2008 kom en felles ekteskapslov for homofile og heterofile par. Det ble åpnet opp for adopsjon. I 2016 kom loven om retten til endring av juridisk kjønn, og Kirkemøtet sa ja til likekjønnet ekteskap. Parallelt med disse hendelsene kom økende juridisk beskyttelse. Det siste er en egen lov fra 2013 med formål om å fremme likestilling uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I 2020 kommer Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinje for helsehjelp til personer med kjønnsinkongruens [\(1\)](#). Denne innebærer en viktig kursendring for synet på og eventuell behandling av kjønnsdysfori. Transseksualisme er ikke lenger en psykiatrisk sykdom, men kategoriseres nå som en naturlig del av mangfoldet innen seksuell helse og kjønnsidentitet.

Så hva roper vi etter i paradene våre? Er det ikke nok nå?

I 2017 kunne man melde seg til å gå i paraden under Oslo pride på vegne av mennesker som ikke selv kunne eller ville gå der. Mennesker som levde skjult, sendte inn korte historier om hvorfor de ikke kunne delta i paraden, deltakerne gikk med små plakater med påskrift «jeg går for ...». Det kom inn mange

hundre historier. Mange fortalte at de ikke ville være åpne om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet fordi de fryktet å bli avvist, utstøtt eller sett ned på av sine nærmeste. De hadde hørt venner eller familie snakke nedsettende om homofile eller transpersoner, noen hadde blitt klart fortalt at de ville bli kastet ut hjemmefra om de ikke sluttet å være eller vise seg som homofil, bifil eller transperson. En del var redd for at foreldrene ville få problemer i sin omgangskrets, andre skammet seg over seg selv. For noen var det helt utelukket å være åpen, andre skjulte sin seksuelle orientering kun på jobb. Noen kom fra land der homofili «ikke finnes» eller utløser dødsstraff.

«Mangfold kan vanskelig anerkjennes hvis det ikke er gjort synlig»

Fortellingene er i tråd med funnene i et norsk, kvalitativt forskningsprosjekt publisert i 2016 (2). Studien viste at skjuling av seksuell orientering – ofte kalt *å være i skapet* – ikke er noe man bestemmer seg for å gjøre eller ikke gjøre en gang for alle. Det er en samlebetegnelse for forskjellige handlinger og standpunkt med vidt varierende innhold og mening, en daglig håndtering av (u)synlighet hos nær sagt alle med en ikke-heterofil identitet i Norge i dag. En norsk landsdekkende befolkningsbasert undersøkelse fra 2013 viste at de fleste lesbiske, homofile og bifile føler behov for å skjule sin seksuelle orientering (3). Kun rundt 40 % av deltakerne skjulte aldri sin seksuelle orientering. 60 % av homofile menn og lesbiske kvinner og kun 15 % av bifile menn og kvinner var åpne om dette med sin fastlege.

Å være ikke-kjønnsnormativ handler om mangfold og ikke om psykopatologi eller avvik (4). Verdens helseorganisasjon (WHO) har tatt konsekvensen av internasjonal konsensus og flyttet kjønnsidentitetsspørsmål fra kapittelet «Psyriske lidelser og adferdsforstyrrelser» i ICD-10 til «Tilstander relatert til seksuell helse» i ICD-11. Med det anerkjennes et skifte fra å se kjønnsidentiteten som forårsaket av psykisk sykdom til å anerkjenne et mangfold av ulike kjønnsidentiteter og -uttrykk som normal variasjon av menneskelig natur. Likevel erfarer transpersoner at helsevesen og behandlere holder fast ved eldre oppfatninger og ikke tar inn over seg oppdatert kunnskap og nye retningslinjer.

Å stå utenfor fellesskapet kan gi psykisk uhelse. Minoritetsstress er den tilleggsbelastningen individer fra stigmatiserte grupper utsettes for på grunn av sin minoritetsposisjon (5). Det er godt dokumentert at minoritetsstress kan gi psykiske vansker, selvmord og rusproblemer (3). Mennesker har behov for å bli møtt og sett som den man er og slippe å møtes med fordommer eller normative tanker om hva som utgjør et godt liv eller et godt samliv – også i helsevesenet.

Det er fortsatt ikke nøytralt eller enkelt å være annerledes. Mangfold, åpenhet, anerkjennelse og respekt gir større rom for alle, uavhengig av hva annerledesheten består av. Mangfold kan vanskelig anerkjennes hvis det ikke er gjort synlig. Derfor fortsetter vi å gå – for oss alle.

LITTERATUR

1. Helsedirektoratet. Kønnsinkongruens (Høringsutkast). <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/kjonnsinkongruens-horingsutkast> Lest 20.5.2020.
2. Malterud K, Bjorkman M. The invisible work of closeting: A qualitative study about strategies used by lesbian and gay persons to conceal their sexual orientation. *J Homosex* 2016; 63: 1339–54. [PubMed][CrossRef]
3. Anderssen N, Malterud K. Seksuell orientering og levekår. Bergen: Uni Helse, 2013. <http://bora.uib.no/handle/1956/7550> Lest 20.5.2020.
4. Coleman E, Bockting W, Botzer M et al. Standarder for behandling og helseomsorg for transseksuelle, transpersoner og personer som ikke er kjønnsnormative. The World Professional Association for Transgender Health. https://www.wpath.org/media/cms/Documents/SOC%20v7/SOC%20V7_Norwegian.pdf Lest 20.5.2020.
5. Meyer IH. Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychol Bull* 2003; 129: 674–97. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 15. juni 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.20.0447
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 27. mars 2026.